

עמוד החנוכה והתרבות - המחלקה לתרבות (הנהגות)

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ר ו נ ב פ ר ס ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי ד"ר גחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

תוכני (תשכ"ב)

כ"ו ג' - י"ג
ה ב ר כ ו ת

א. שאלת כלליה

תחומא ראה

(דב' י"א - כ"ו) "ראה אנכי בותן לפניכם חיות ברכה וקללה", אנכי שנחתי בטובה, ... שלא יאמרו חבריות כשבא משה לברכנו - מעט ברכנו וכשבא לקללנו - הרבה קללנו. כיצד? הקללה שבתורה כחניט שלשים פסוקים חסר אחד, והברכות י"א!
 אמר ר' שמאלו סי שמביט בתן מוצא הברכות ימרות על הקללות.

ראב"ע י"ג ד"ה קוטמיות

וריקי מה אמרו כי הקללות רבות מהברכות, ולא אמרו אמה. רק באמרו הברכות כלל, ובאמרו בקללות פרטים, לירא ולחפחיד משומעים, והמסתכל היטיב יתברר לו דברי.

ר' גפתי הי"ד וי"ז (בבאור): (לדברי הראב"ע הג"ל)

ויותר מזה אני אומר שהברכות רבות מהקללות, ואם תשים לבך לפניך חלוקת הברכות והקללות, תבין מרובי הקללות חסדי ה' ורחמי על עמו.

(1) התוכל להוכיח סתור דברי הכתוב (אם "תביט בתן")
 שהברכות ימרות על הקללות?

(2) היכן טצינו עוד רמזים בדברי התורה - בפרשתנו - ובמקומות אחרים למה טאמרו חז"ל

"מרבית מידה הטובה מסדה הפורענות?"

ג. אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי השמרו ועשיתם אותם ונתתי בשמיכם בפתח...

ספרא א'

"אם בחוקותי תלכו" - מלמד שהמקום מהאור שיהיו ישראל עסלים בתורה, וכן הוא אומר (תה"ל פ"א) "לוי עמי שומע לי ישראל בורכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידס" ואומר (ישעיה מ"ח) "לוי הקשבת למצותי... (כנ"ל), וכן הוא אומר (דב' ח') "מי יתן רחיה לבבט זה להם ליראה אותי ולשמור מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם אחריהם כל הימים".

גמ' ע"ז דף ה' ע"א

"ה"ר אם בחוקותי תלכו", אין "אם" אלא לשון חזנונים, וכן הוא אומר (תהלים פ"א) "לוי עמי שומע לי... כמעט אויביהם אכניע" ואומר (ישעיה מ"ח) "לוי הקשבת למצותי ויהי כנחר שלוטך... ויהי כחול זרעך ובאצאי מעריך במעוהיו".

הסבר מה ראו חז"ל שלא לפרש כאן "אם" כמלת תנאי
 אלא כמלת הבעה משאלה ותקנה?

ה. ה' וישבתם לבטח בארצכם

תנח' והקבלה

אינו יעוד השלום שלא ילחמו בהם אויביהם, רק הבטחה, שטפני רב חשובה שהתיה בארצם לא יצטרכו ללכת נע ובד, בארץ נחרת לגקס פאכל כמו שכחוצ "נודד הוא ללחם איה" (איו"ב ט"ו כ"ג).

מניין לו שאינו מתכוון לשלום, שלא ילחמו בהם אויביהם?

ו. ט' וחקימוהי את בריתי אהכם

רש"י

ברית חדשה, לא כברית הר:שונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה ל"א) "וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם אשר חטא הפרו את בריתי..."

ראב"ע

להיותכם ככוכבי השמים לרוב וכעפר הארץ

אא (1) מה ההבדל בין שני הפרושים?

אא (2) על מה יכול כל אחד להסתמך מבחינה לשונית?

ענה לשאלה זו רק אחרי עיינו בדברי רש"י וראב"ע תבאנו:

רש"י שסות ו' ד' ד"ה וגם הקימותי

וגם כשנראיתי לחם בא-ל ש-די חבבתי והעמדתו ברייתי ביני וביניהם.

ראב"ע כראשית ו' י"ח ד"ה והקימותי את ברייתי

לאות שהשם נשבע שלא ימות הוא ובניו במבול ואם

לא נמצא בתחילה מפורש, כאשר מצאנו במשנה

תורה (פרק א') "נשלחת אנשים לפגיונו"

ומלת "והקימותי" - שאקיים את שבועתי

ה. י"א ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם

רלב"ג

ירצה, לפי מה שאחשוב, כי בהנחגם בדרכי התורה באופן סירחיקו הפעולות

המבונות, שהם סבה מאוס רצון ה' ית' במי שיעשה אותם, הנה אצ"פ שלא

קנו מהשלמות המכוון בתורת בדעות - שהוא כל פרי התורה - דבר פורגש,

הנה יהיה (=בכל זאת) משכן ה' ית' בהם.

והנה תרצון בזה (=רצונו לומר בזה) שכבר אתן את משכני בתוכם כשתחיו

באופן שלא תגעל נפשי אתכם, ואף על פי שלא קביעתם מהשלמות בדעות פת

שיתחייב שתדבק השגחתי בכם.

והיה זה כך, לפי שזה הנימסר התורני מיישיר אל קצין השלמות שהוא

הישרה נפלאה, ולכן אי אפשר מזולת שימצא באומה הסתמכות במנהגי זאת

התורה, שהשיגו בקצין זאת השלמות דבר פורגש.

אא (1) הסבר את המלים המסומנים בקו.

אא (2) הרלב"ג מושב בדבריו, אלה שתי קושיות המהעוררות על ירי

פסוקנו, אחת עניינית ואחת סבבנית.

אלו הקושיות ומה הוא פתרונן?

אא (3) במה סומם רלב"ג בפרושו את פסוקנו מן הפרוש הרגיל?

ר. שאלות ברש"י

אא (1) ט' ד"ה ופניתי אליכם, אפנה מכל עסקי לשלם

שכרכם, משל למה חדר דומה? למלך

ששכר פועלים וכו' כדאיחא בתורת כתבים.

אא (ב) מה חזריכו לחזכיר את דברי המדרש האלה?

(ושם נאמר: למלך ששכר פועלים הרבה,

והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה, ובכנסו הפועלים

ליסול שכרם ובכנסו אותו הפועל עמם, א"ל המלך לאותו פועל יבני,

אפנה לך, הרובים הללו שעשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן להם

שכר מועט, אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשוב עכ"ל כך היו

ישראל בעוה"ז מבקשים שכרם מלפני המקום, והמקום אומר להם

לישראלו "בני! אפנה לכם! אופות הללו עשו עמי מלאכה מועטת

ואני נותן להם שכר מועט, אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב

עמכם. לכך נאמר "ופניתי אליכם").

אא (2) ד"ה והפרייתי אתכם: בפריה ורביה.

והרבייתי אתכם: בקומה זקומה.

מפרשי רש"י תמהו. ולמה לא יפיר

והפרייתי אתכם - בפריה

והרבייתי אתכם - ברביה.

וע' רש"י בראשית א' כ"ב ד"ה פרו לשון פרי,

כל' עשו פרוה

ד"ה ורבו: אם לא אמר אלא "פרו", היה אחד

מוליד אחד ולא יותר, ובא "ורבו" שאחד

מוליד הרבה.

השאלות המסומנות א קשות והמסומנות אא קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי הבנתו.

שאלות וגם חשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קריית-משה, ירושלים.